

NASILJE NAD ŽENAMA: TEOLOŠKO-PASTORALNI IZAZOV

Bože Vuleta (ur.)

Split: Franjevački institut za kulturu mira, 2006., 294 str.

Suvremene spoznaje niza društvenih znanosti dosljedno pokazuju zabrinjavajuću raširenost obiteljskog nasilja i upozoravaju na njegove teške kratkoročne i dugoročne posljedice. Knjiga koju predstavljamo namijenjena je senzibilizaciji i mobilizaciji Crkve u Hrvatskoj za problem nasilja, posebno suprugovog nasilja nad ženom u obitelji. Radi se o zborniku u kojem je tiskano osam radova i bibliografija radova koji imaju teološki pristup braku i obitelji.

Zbornik otvara rad pod naslovom *Nasilje nad ženama u obitelji – teološko-pastoralni vid* u kojem Rebeka Anić oslovljava teme obiteljskog nasilja i rodni odnosa koje prethodno nisu bile prisutne u hrvatskoj teološkoj literaturi. Prikazani su rezultati empirijskog istraživanja sa ženama žrtvama obiteljskog nasilja iz raznih krajeva Hrvatske i s djelatnicama organizacija za pomoć žrtvama obiteljskog nasilja koji otvaraju niz pitanja za teološko-pastoralnu raspravu. Posebnu vrijednost radu daje rodna perspektiva koja dominira analizom obiteljskog nasilja. Moć nad suprugama muškarci su najviše očitovali uspostavom i održanjem ekonomske ovisnosti supruge te prisiljavanjem na spolne odnose. Povezivanje muškog nasilja nad ženom s manjim vrednovanjem žene kao osobe postavlja pred teologiju izazov ispitivanja postoje li teološka tumačenja koja su toj pojavi doprinijela. Autorica smatra da bi, umjesto modela komplementarnosti koji se, na razini svakodnevnog života, često pretvara u model subordinacije, teološki bilo opravdano promicati model uzajamnosti, sadržan u teološkoj antropologiji Ivana Pavla II. Primjena analitičke kategorije roda te prikla-

njanje suvremenom određenju nasilja kao naučenog ponašanja oblikovanog raznim društvenim utjecajima omogućuje autorici utemeljeno propitivanje društvenih mitova o nasilju nad ženama. Uz osobno ili izravno nasilje (tjelesno, psihičko, seksualno, ekonomsko), Anić opisuje i strukturalno ili neizravno nasilje, odnosno nasilje koje nije prepoznato kao nasilje, a na žrtvu djeluje posredno – preko medija, društvenih mitova, rodno specifične socijalizacije, seksističkog jezika, tradicije, izgovorenih i neizgovorenih normi i vrednota. Pred čitatelja postavlja pitanje vlastite (su)odgovornosti za oblikovanje i održavanje društvenih (kulturnih i vjerskih) struktura koje nasilje nad ženama omogućavaju. Među izazove za teološko-pastoralno djelovanje autorica uvrštava potrebu upoznavanja pastoralnih djelatnika i djelatnica sa suvremenim stručnim znanjima o nasilju nad ženom u obitelji te predlaže da širenjem ovih informacija Crkva pomogne da se problem učini vidljivijim, te doprinese razgradnji društvenih mitova o nasilju i pružanju djelotvorne pomoći.

U radu »Nasilje nad ženom u Bibliji« Marinko Vidović u biblijskim tekstovima otkriva društvene i obiteljske oblike zapostavljenosti i ugroženosti žene, uključujući silovanje, koji se prikazuju kao općenito prihvaćena datost, što autor pripisuje odrazu društvene stvarnosti vremena u kojem dotični tekstovi nastaju. Uočava patrijarhalnu strukturu društvenih odnosa kao potku tekstova Starog i Novog Zavjeta te mušku perspektivu biblijskih spisa u kojima se žena prikazuje kao objekt, a nikada ili rijetko kao subjekt određenih čina ili događanja.

Josip Šalković se bavi **odredbama kanonskog prava o zaštiti od nasilja u obitelji**. Pri tom opisuje mogućnosti zaštite od nasilja, bilo prije sklapanja bračne zajednice ili u braku, proizašle iz odredaba Zakonika kanonskog prava iz 1983. godine. Naglašeno je da zakonodavac predviđa

mogućnost trajne i privremene rastave uz trajanje ženidbene veze kao i mogućnost pokretanja parnica za proglašenje ništavnosti ženidbe. Autor nadalje razmatra ulogu crkvenih institucija i djelatnika u zaštiti od nasilja u obitelji, smatrajući je prvenstveno preventivnom, dok zaštitnu funkciju pripisuje drugim društvenim činiteljima podsjećajući čitateljstvo na mjere Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji.

Prilog Ivica Raguža donosi **neka teološka razmišljanja o interpersonalnom nasilju**, uključujući i nasilje muškarca nad ženom. Određeni su pojmovi neopravdanog i opravdanog nasilja te opisana razlika između nasilja muškarca nad ženom u patrijarhalnim i, kako ih autor naziva, postpatrijarhalnim društvima. Ključnim smatra da muškarci u postpatrijarhalnim društvima moć shvate kao participirajuću i dijalošku moć, koja pripada jednako i muškarcima i ženama. U razmatranju mogućih reakcija na muško nasilje u obitelji s kršćanskog gledišta, osim prihvaćanja patnje i odreknuća vlastite moći, autor navodi da zlostavljane žene valja poticati na korištenje pravnim sustavom kako bi prekinule nasilje nad njima. Treći način ostvarenja mira naziva odvajanjem od drugoga, za što uputnim smatra koristiti naziv »odvojenost od stola i postelje« čime se poručuje da njezino neprihvatanje nasilja nije razlog za osudu zlostavljane žene.

U radu »Nasilje u obitelji – teološko-pastoralni izazov Crkvi u Hrvatskoj« Rebeka Anić brigu Crkve za obitelji pogođene nasiljem razmatra na znanstvenoj i praktičnoj razini. Nesnalazjenje pastoralnih djelatnika i djelatnica kada je u pitanju nasilje u obitelji pripisuje izostanku odgovarajućeg teološkog vrednovanja pojave obiteljskog nasilja, te zaključuje: »Posljedice nedovoljnog teološkog promišljanja obiteljskog nasilja uzrokuju da pastoralni djelatnici zatvaraju oči pred nasiljem jer se boje posljedica, dotično moguće rastave braka. Ocjenjuje se da taktici 'zatvaranja očiju' pogoduje i

postojeći model duhovnosti koji žrtvama nasilja nudi: trpljenje, podnošenje ropskoga, nasilničkoga odnosa iz ljubavi prema Bogu.« (str. 220). Zatim se autorica usmjera na crkvene ustanove za pomoć žrtvama obiteljskog nasilja. Opis stanja temelji na rezultatima empirijskog istraživanja koje je pokazalo da u okviru Crkve djeluju dva savjetovišta za žrtve obiteljskog nasilja i osam kuća za njihovo zbrinjavanje, no da izostaje sustavno i stručno bavljenje ovom problematikom što se nužno odražava na kvalitetu pružene pomoći.

Rad »Legitimacija nasilja u temeljima suvremenog društva« Renata Maticića problematizira teze da je suvremeno društvo premreženo strukturama nasilja, da se značajan dio društvene moći trajno preusmjeruje prema opravdanju nasilja te da je jedina stvarna suprotnost nasilju bezuvjetno mirotvorstvo. Kako bi se ublažilo ideologizirano ili interesno definiranje nasilja, zalaže se za razumijevanje činitelja koji služe legitimaciji nasilja te za prepoznavanje jedinstvenog modela nasilja u svim njegovim pojavnim oblicima. Izgradnju svijesti o socijalnoj odgovornosti za kvalitetu vlastitih unutar društvenih odnosa i uloga te dosljedno društveno negativno vrednovanje nasilja smatra preduvjetima stvaranja kulture nenasilja na široj društvenoj razini.

Prilog »Socijalnim spretnostima protiv nasilja u obitelji« Vlatka Badurine donosi viđenje da bi naše stoljeće »moglo postati stoljeće suprostavljanja nasilju i teroru, vrijeme stjecanja novih sposobnosti i spretnosti zajedničkog življenja i uzajamnog ophođenja u obitelji i društvu.« (str. 244). Opis preporučenog pristupa crkvenih djelatnika u susretu s osobom u nevolji temelji se na metodi savjetovanja Carla Rogersa. Kako zlostavljanoj ženi u krizi nedirektivno savjetovanje po opisanoj metodi često nije dovoljno, naglašavamo prijedlog autora da pastoralni djelatnici budu u kontaktu sa stručnjacima koji mogu pružiti oblike

pomoći kao što su krizna intervencija, savjetovanje ili psihoterapija.

U svom priopćenju Josip Grbac problem nasilja nad ženom promatra s etičkog stajališta te problematizira odgovornost religije za to da su žene prihvatile kulturalne norme koje legitimiraju nasilje. Etički nedopustivim smatra »zatvaranje očiju nad nasiljem u obitelji« koje se, uz opravdanje visokim vrednovanjem braka i obitelji, susreće u teološko-pastoralnom djelovanju te navodi: »Svetost života ipak ima prednost pred svetošću braka i obitelji.« (str. 259.).

Zbornik radova *Nasilje nad ženama: teološko-pastoralni izazov* važna je knjiga iz više razloga. Ponajprije, ona donosi teološko-pastoralni pristup temi nasilja nad ženom u obitelji, koji je do sada nedostajao u inače relativno bogatoj literaturi društvenih znanosti na ovu temu. Prikupljeni radovi nedvojbeno mogu potaknuti raspravu o nasilju u obitelji, koja je, naročito pod rodnim vidom, potrebna unutar Crkve. To bi pomoć pastoralnih djelatnika i djelatnica žrtvama i počiniteljima obiteljskog nasilja učinilo djelotvornijom. Više priloga naglašava potrebu oblikovanja aktivnije, angažiranije duhovnosti koja će poticati osobno postavljanje prema životnoj situaciji, te davati modele aktivnog suočavanja sa situacijama nasilja i pomoć u njihovom preoblikovanju. Posebnu vrijednost publikaciji daje empirijska utemeljenost procjene stanja i preporuka za djelovanje. Iako prikupljeni na relativno malom i prigodnom uzorku, empirijski podaci svjedoče o iskustvu žrtava suprugovog nasilja te pružaju dragocjeni uvid u teškoće na koje nailaze u razumijevanju i rješavanju problema s kojim se nose te u pomoć koju trebaju i primaju, uključujući i onu od pastoralnih djelatnika.

Uz to, zbornik doprinosi široj društvenoj raspravi o nasilju nad ženama u obitelji. Odgovor na ovaj društveni problem, da bi bio učinkovit, mora biti sveobuhvatan

i interdisciplinaran. Neophodan je doprinos svih društvenih činitelja, uključujući Crkvu koja ima važnu ulogu u pružanju podrške i duhovne pomoći i vodstva žrtvama i počiniteljima nasilja, te u primarnoj prevenciji nasilja. Preduvjet dobre međuprofesionalne i međusektorske suradnje je da su svaka struka i sektor dobro upoznati s različitim aspektima pojave nasilja nad ženom u obitelji, te s načinom na koji druge struke i sektori reagiraju na ovaj problem, kao i da razviju ili unaprijede vlastiti odgovor na problem i s njime upoznaju druge struke i sektore. Pod tim vidom, predstavljeni zbornik nije koristan samo teolozima i pastoralnim djelatnicima, već je vrijedan izvor spoznaja stručnjacima pomažućih profesija u boljem razumijevanju potreba zlostavljanih žena. Cjelovit pristup neophodan je za sprečavanje suprugovog nasilja nad ženom u obitelji. Ovaj zbornik predstavlja značajan korak u smjeru ostvarenja tog cilja.

Ninoslava Pećnik

SOCIAL WORK IN EUROPE: EDUCATION FOR CHANGE

Karen Lyons, Sue Lawrence (ur.)

Birmingham, UK: International Association of Schools of Social Work i Venture Press, 2006., 186 str.

Knjiga *Social Work Education in Europe: Educating for Change* sastoji se od radova šest autora koji su razvrstani u osam poglavlja tematski podijeljenih u tri dijela. Prvi dio donosi prikaz europskog konteksta i promjena koje se događaju u području socijalne skrbi te njihov utjecaj na obrazovne programe za socijalne profesije. Drugi dio knjige posvećen je elementima obrazovanja za socijalne profesije: kurikulumu,